

La sostenibilitat de les innovacions educatives en les escoles: Un estudi de cas.

Autora: Aguiló Payeras, Laura

Doctoranda, lauraaguilo@yahoo.es

Directors: Muntaner Guasp, Joan Jordi/ Sureda Negre, Jaume

Grup de recerca: infància, tecnologia, educació i diversitat.

TEMA CLAU: Les innovacions educatives i la seva sostenibilitat a través del temps.

DATA ESTIMADA DE CONCLUSIÓ: Novembre de 2021

RESUM: El ceip Norai és una escola que du més de 25 anys amb una cultura escolar innovadora. De fet, ha aconseguit mantenir-la a través del temps i a pesar dels canvis que ha patit. Moltes de les innovacions que s'hi han duit a terme s'han institucionalitzat, passant a formar part de la seva identitat com a centre educatiu. En la meua recerca es du a terme un estudi de cas sobre aquest centre, de com ha aconseguit mantenir una cultura d'innovació educativa a través del temps. Més concretament es fa un estudi del centre, sobre els factors que han contribuït a l'èxit i sostenibilitat dels processos d'innovació educativa, sobre les dificultats a les quals s'ha hagut d'enfrontar per mantenir aquesta cultura d'innovació, sobre les competències, creences i valors compartits pels seus mestres i que han contribuït a la sostenibilitat dels seus processos innovadors, i sobre el tipus de lideratge que ha permès aquesta situació.

PARAULES CLAU: Sostenibilitat/institucionalització, innovacions i centres educatius.

CONTINGUT:

1. Preguntes de recerca:

- ✓ Pregunta central de la investigació: com ha aconseguit el ceip Norai mantenir una cultura d'innovació educativa a través del temps?
- ✓ Quins factors han contribuït a l'èxit i a la sostenibilitat dels processos d'innovació educativa al CEIP Norai?
- ✓ Quines són les dificultats a les quals s'ha hagut d'enfrontar l'escola per mantenir-hi una cultura d'innovació?
- ✓ Quines competències, creences i valors han compartits els mestres del CEIP Norai que més han contribuït a la sostenibilitat dels processos innovadors al centre?

- ✓ Quin tipus de lideratge ha permès la sostenibilitat de les innovacions en el temps en aquesta escola?

2. Objectius de la investigació:

- Objectiu principal: explicar com ha aconseguit el ceip Norai mantenir innovacions i una cultura d'innovació a través del temps.
- Objectius particulars:
 - ✓ Esbrinar quins factors han contribuït a l'èxit i sostenibilitat dels processos d'innovació educativa que s'han duit a terme al ceip Norai.
 - ✓ Detectar les competències, creences i valors que són compartits pels mestres del ceip Norai i que més han contribuït a la sostenibilitat del processos innovadors al centre.
 - ✓ Entendre el tipus de lideratge que ha permès la sostenibilitat de les innovacions en el temps en el ceip Norai.

3. Principals aportacions teòriques que fonamenten l'estudi i la connexió que tenen en la investigació:

El concepte d'innovació educativa és complex i s'utilitza per referir-se a múltiples experiències. Segons Rodríguez, Pozuelos i García (2012), la innovació educativa es caracteritza per la recerca del desenvolupament de respostes distintes a les usuals però amb la intenció de solucionar problemes en la pràctica docent. Així com diuen Ortega, Ramírez, Torres, López, Yacapantli, Suárez i Ruiz (2007) és un canvi que ha de suposar una millora. Per una altra banda, Domingo (2013) diu que la vertadera innovació va més enllà de les bones pràctiques i diu que és necessari que hi hagi una reflexió, el compromís professional i l'acció col·lectiva de la comunitat.

Altopiedi i Murillo (2010) ja parlen de la sostenibilitat de les innovacions i diuen que la innovació en sí mateixa té un caràcter sostingut en el temps i en l'espai. No es tracta d'una modificació efímera. La innovació és una transformació que aspira a institucionalitzar-se. Ortega et al. (2007) plantegen el concepte d'innovació educativa com una estratègia que ampliarà, consolidarà i penetrarà en tots els àmbits de la institució, desenvolupant una nova cultura en el centre.

Zhu (2013) diu que les característiques culturals de les escoles determinaran que es donin o no innovacions. Altopiedi i Murillo (2010), Morillas (2011) i Paredes (2004) afirmen que els canvis en educació sorgeixen quan ens trobam professionals implicats i motivats, i quan la corrent majoritària del centre comparteix un desig d'innovar. Monereo (2010), Marcelo (2011) i Sánchez i Morillo (2010) defensen que els centres educatius amb projectes d'innovació sostinguts en el temps tenen una cultura que els promou. Es tracta de centres amb una tradició i cultura innovadora.

Els docents constitueixen un element clau per a la sostenibilitat de les innovacions i és important la presència en aquests de certes competències i actituds, com la confiança en un mateix, la perseverança i la capacitat de resposta davant les demandes que van sorgint. (Ríos, 2003¹; Ríos, 2004). Marcelo (2011), per una altra banda, diu que els docents han de rebre una formació contínua i aprendre a treballar en equip. Segons diferents autors (Zuñiga: 2013; Monereo, 2010; Marcelo, 2011; Sánchez i Murillo, 2010) és imprescindible l'existència d'un compromís professional per part dels docents.

En referència al lideratge que es dona en els centres amb una cultura organitzacional sostinguda en el temps, cal dir que s'han de superar les concepcions clàssiques del lideratge com a fenomen individual i les teories sobre líders transformacionals (López i Lavié, 2010) i centrar-nos en el lideratge distribuït (López i Lavié, 2010; Lam, 2011).

Marcelo (2011) explica que l'equip directiu ha de saber delegar en els docents que poden dur a terme un lideratge pedagògic i, per una altra banda (Cornejo i Rivera, 2014) parlen del lideratge creatiu en les organitzacions, el qual ha d'anar dirigit a gestionar el talent de les persones que formen part de les institucions.

METODOLOGIA

La meua recerca es tracta d'un estudi de cas i es fa un ús del mètode qualitatiu perquè, principalment, contesta millor a les preguntes del "com", com és el cas d'aquesta recerca. Les tècniques de recollida d'informació són l'observació participant, les entrevistes i els grups de discussió.

En l'observació es recullen documents escrits, es du a terme un diari reflexiu on s'enregistren descripcions detallades d'activitats, conductes i accions dels actors socials. També es recullen conversacions relacionades amb el tema investigat. L'observació em permet enregistrar comportaments, tècnica que complementaré amb l'entrevista, la qual em permetrà recollir actituds expressades. L'ús de les dues tècniques m'ajudarà a valorar més adequadament la relació que existeix entre els discursos i els comportaments dels actors socials.

Per una altra banda, utilitzaré la informació recollida a partir dels grups de discussió per completar la que hauré aconseguit a partir de les entrevistes. Aquesta darrera va millor amb informants que tenen molta informació sobre el tema, i els grups de discussió em permetran extreure molta informació dels parlants quan no tenen un discurs elaborat ni interioritzat al voltant del tema d'estudi i sobre les representacions de caràcter col·lectiu i negociades pel grup.

Per contrarestar els desavantatges de dur a terme un estudi qualitatiu, s'usaran estratègies per aconseguir fiabilitat i validesa. Donarà fiabilitat a la recerca: la crítica constructiva dels tutors de tesi; la gravació i transcripció literal de tot el material qualitatiu; ús d'una guia temàtica que inclogui uns requeriments

¹ Extret de Ríos (2004)

mínims d'informació; la triangulació de tècniques de recollida d'informació, d'informants i de temps; l'establiment d'una relació llarga i de confiança amb els informants; i l'ajustament dels resultats a la perspectiva dels informants. (Izcarra Palacios: 2014).

Per una altra banda donarà validesa interna: la selecció de persones riques en informació que estiguin dispostes a participar en l'estudi, la saturació de dades en els discursos recollits, la permanència prolongada en el camp, el contrast amb els actors socials, l'observació persistent i l'ús d'un diari reflexiu, i la representació en la mostra d'informants de diferents posicions en la població estudiada. En canvi, l'ús de la descripció densa d'allò que s'està fent, del lloc i de les característiques dels actors socials, l'anàlisi de les dades en el seu context, la inclusió de materials referents adequats (fotos i vídeos, per exemple), una explicació detallada del disseny i el mètode utilitzats tant en la selecció de la mostra, i també en la recollida i anàlisi de dades, i, finalment, la saturació de dades expressades pels informants que siguin representatius del món social investigat aportaran validesa externa a la investigació. (Izcarra Palacios: 2014).

La triangulació es durà a terme en totes les etapes de la investigació: durant les fases inicials he fet ús de diferents teories i dades; durant el disseny metodològic, duré a terme la triangulació de tècniques; durant la fase d'anàlisi es tindrà en compte l'experiència dels subjectes investigats, el context, la situació i la influència del meu propi bagatge; finalment, l'informe final serà sempre pactat i contrastat. (Izcarra Palacios: 2014).

Una vegada tenguí recollides totes les dades, s'analitzaran els resultats obtinguts a partir de l'observació i de l'anàlisi de documents (diari de camp, actes, documents de centre, publicacions, etc.); per una altra banda els resultats obtinguts a partir de les entrevistes, i també els que s'hauran obtingut a partir dels grups de discussió.

Quan redacti les conclusions, hi dedicaré un punt a la discussió, fent referència a les dades obtingudes en la fase de recerca teòrica, un altre punt a les conclusions referides al desenvolupament de la recerca i, finalment, redactaré les reflexions finals, que van més enllà de la investigació en sí.

ESTAT ACTUAL DEL TREBALL

Actualment, he duit a terme la recerca documental. He realitzat una recerca exhaustiva de documents en tres idiomes: català, castellà i anglès. S'han utilitzat bases de dades bibliogràfiques: eric, dialnet, latindex, redib, redined, scopus, web of knowledge, dart, tdr, iresie, redalyc, isoc. He seleccionat articles des del 2007, disponibles en text sencer. Les paraules de cerca han estat: sostenibilitat/institucionalització, innovacions, centres educatius. He aconseguit, per ara, un llistat d'uns 60 documents. S'han anat descartant els documents que no parlen de com s'aconsegueix l'èxit de les innovacions educatives o de la seva institucionalització. També han quedat descartats els documents que

parlen d'innovacions només fent referència a les noves tecnologies, a les universitats i a reformes i polítiques educatives.

A dia d'avui, ja he iniciat el redactat del marc teòric, titulat "la sostenibilitat de la innovació educativa a les escoles". Durant el seu desenvolupament parl principalment:

- del concepte d'innovació educativa i de quan podem dir que s'ha consolidat un projecte innovador;
- de les característiques dels centres educatius amb projectes d'innovació sostinguts en el temps i la cultura escolar dels centres innovadors consolidats;
- dels factors que contribueixen a l'èxit i sostenibilitat de les innovacions educatives;
- de les dificultats i limitacions per a la continuïtat en el temps dels projectes innovadors i de les causes del seu fracàs;
- de les competències, creences i valors compartits pels docents innovadors,
- i del lideratge i el paper dels equips directius de centres innovadors.

La fase d'observació en el camp es va iniciar fa 9 anys, ja que és el meu lloc de feina fix des del 2009. El diari de camp el vaig iniciar a l'abril del 2017, encara que hi podem trobar reflexions i referències a fets molt anteriors relacionats amb el tema estudiat. La recollida de documents de centre es durà a terme durant el primer semestre del 2018. Seguiré recollint informació útil en el diari de camp fins que arribi a la fase d'anàlisi de dades de la recerca.

Les entrevistes i grups de discussió es duran a terme durant els propers anys. Se suposa que al final de l'any 2019 tindrè totes les dades recollides i que, al novembre de 2021 la recerca quedarà finalitzada amb el redactat de conclusions i reflexions finals.

A continuació, expòs un quadre-resum sobre les tasques dutes a terme i les que tenc pendents juntament amb la temporalització prevista.

Tasques	Temporalització
Elaboració del pla de tesi	Juny del 2017
Observació participant	Des de l'octubre de 2009 fins a finals de 2019
Recollida de documents	Primer semestre de 2018
Entrevistes	Fins a final de l'any 2019
Grups de discussió	Fins a final de l'any 2019
Conclusions i reflexions finals	Fins al novembre del 2021

PRESENTACIÓ DE L'ANÀLISI DE DADES I DISCUSSIÓ DELS RESULTATS

A continuació, expòs un quadre on figuren les tècniques de recollida d'informació que són i seran utilitzades durant el desenvolupament de la tesi, així com la naturalesa de la informació que tenc previst recollir en cada cas.

Tècniques de recollida d'informació	Informació que està previst recollir
Observació participant	Es recullen documents escrits i es du a terme un diari reflexiu on s'enregistren descripcions detallades d'activitats, conductes i accions dels actors socials. També es recullen conversacions relacionades amb el tema investigat.
Entrevistes	Em permetrà recollir actituds expressades i el discurs sobre el tema dels diferents actors socials. Sobretot s'utilitzarà amb informants que tenen molta informació sobre el tema.
Grups de discussió	Em permetrà obtenir informació dels parlants, sobretot quan no tenen un discurs elaborat ni interioritzat en relació amb el tema d'estudi i sobre les representacions de caràcter col·lectiu i negociades pel grup.

REFERÈNCIES

- Altopiedi, M., i Murillo, P. (2010). Prácticas innovadoras en escuelas orientadas hacia el cambio: ámbitos y modalidades. *Profesorado. Revista de currículum y formación del profesorado*. Vol.14, núm. 1, 47-70. Recuperado de <http://www.urg.es/local/recfpro/rev141ART3.pdf>.
- Cornejo, M.J. i de Rivera, Marian (2014). Liderazgo creativo en educación: hacia una nueva perspectiva de la gestión del talento. *Educación y futuro*. Núm. 31, pp 291-308. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4926138>.
- Domigo, J. (2013). Un marco crítico de apoyo para ubicar y redireccionar experiencias innovadoras en educación: comprensión y transformación. *Tendencias pedagógicas* núm 21, 9-28. Recuperat de <https://revistas.uam.es/tendenciaspedagogicas/article/view/2022/2129>
- Izcara Palacios, P. (2014): *Manual de investigación cualitativa*. Editorial Fontamara. Recuperat de <https://es.scribd.com/document/337641883/Manual-Investigacion-Cualitativa>.
- López, J. i Lavié, J.M. (2010). Liderazgo para sostener procesos de innovación en la escuela. *Revista de currículum y formación del profesorado*. Vol. 14, núm. 1, pp 71-92. Recuperat de <http://www.ugr.es/local/recfpro/rev141ART4.pdf>.
- Marcelo, C. (Dir.) (2011). Estudio de campo sobre la innovación educativa en los centros escolares. *Estudio sobre la innovación*

- educativa en España*. Capítulo 7, pp 735-929. Recuperado de https://fracasoacademico.files.wordpress.com/2013/12/estudio_innovacion_educativa.pdf
- Monereo, C. (2010). ¡Saquen el libro de texto! Resistencia, obstáculos y alternativas en la formación de los docentes para el cambio educativo. *Revista de educación*, 352, pp 583-597. Recuperat de http://disde.minedu.gob.pe/bitstream/handle/123456789/1196/2010_Monereo_%C2%A1Saquen%20el%20libro%20de%20texto%21%20Resistencia%2C%20obst%C3%A1culos%20y%20alternativas%20en%20la%20formaci%C3%B3n%20de%20los%20docentes%20para%20el%20cambio%20educativo.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
 - Ortega, P., Ramírez, M.E., Torres, J.L., López, A.E., Yacapantli, C., Suárez, L. i Ruiz, B. (2007). Modelo de innovación educativa. Un marco para la formación y el desarrollo de una cultura de la innovación. *RIED* v.10:1, 145-173. Recuperado de <https://ried.utpl.edu.ec/sites/default/files/pdf/v%2010-1/10.-%20modelodeinnovacion.pdf>
 - Ríos, D. (2004). Rasgos de personalidad de profesores innovadores: autonomía, persistencia y orden. *Revista latinoamericana de Estudios Educativos (México)*, vol.XXXIV, núm. 2, pp. 95-112. Recuperat de <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=27034205>.
 - Rodríguez, F.P., Pozuelos, F.J. y García, F.J. (2012). Cuando el cambio llega a la escuela. Estudio de casos sobre los procesos de innovación educativa. *Revista Electrónica de Investigación y Docencia (REID)*, 8, Julio, 117-141. Recuperado de http://www.uhu.es/francisco.pozuelos/biblioteca/cambio_llega_escuela.pdf
 - Sánchez, M. i Murillo, P. (2010). Innovación educativa en España desde la perspectiva de grupos de discusión. *Profesorado. Revista de currículum y formación de profesorado*, vol. 14, núm. 1, pp. 171-189. Recuperat de <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=56714113010>.
 - Zhu, C. (2013). How innovative are schools in teaching and learning? A case study in Beijing and Hong Kong. *The Asia-Pacific Education Researcher*, May 2013, Volume 22, Issue 2, pp 137–145. Doi: 10.1007/s40299-012-0006-4. Recuperat de file:///C:/Users/Laura/Downloads/TAPER_2012-Zhu-final.pdf
 - Zúñiga, C.P. (2013). Lenguajes del poder: lenguajes de los maestros innovadores de básica primaria. *Plumilla Educativa*, 220-242. Recuperado de <http://oaji.net/articles/2017/5027-1496105113.pdf>